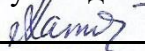

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Бурунгольская средняя общеобразовательная школа им.С.Г. Дугарова»

РАССМОТРЕНО

Руководитель МО

 /Хаптагаева А.С./

ф.и.о.

Протокол №1

от «30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по УР

 /Цыбикова Н.А./

от «30» августа 2023г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

 /Пыренова Г.Б./

Приказ №146 от «1» сентября 2023г.

Рабочая программа
учебного предмета
«Родной (бурятский) язык»

для 8 класса среднего общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Шарастепанова Туяна Валерьевна,
учитель бурятского языка и литературы
высшей квалификационной категории

с.Хужир, 2023г.

Тайлбари бэшэг

Буряад хэлэ үзэлгын зорилгонууд:

- хурагшадта эрдэм болбосоролой үндэнэ хууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ;
- хурагшадые Буряад Уласай гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгэтэй болгохо;
- ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлэеэ хэрэглүүлжэ хургаха;
- арадайнгаа түүхэ, ёно заншал, соёл болбосорол, аман зохёолойнь баялиг – эдэ бүгэлэндэ түшэглэн, тэдэниие хургажа, хүгжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэнэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ.

9-дэхи класста буряад хэлэ үзэлгын зорилгонууд:

- 8-дахи класста үзэнэеэ дабтаха;
- «Орёо мэдүүлэл», «Үгүүлэл/Текст» гэнэн ойлгосонуудтай гүнзэгыгөөр танилсуулха;
- текст шудалхадаа, тэрэнэй байгуулга, гол удха, стиль, түхэл элирүүлхэ, дүүрэн мэдэсэтэй болгохо;
- уран гоёор, зүбөөр текст байгуулжа, хөөрөжэ хургалгын дадал хурагшадта олгохо;
- хурагшадтай түсэблэхэ, ажалаа дүүргэжэ, дүн гаргаха шадабариенэ дээшэлүүлхэ;
- буряад арадай, дэлхэйн арадуудай соёл болбосоролтой гүнзэгыгөөр танилсуулха;
- буряад хэлэеэ шудалха эрмэлзэл түрүүлхэ.

Тобшолон хэлэхэдэ, буряад хэлэнэй эрдэм мэдэсэ хайн ойлгоһон, түрэлхи хэлэн дээрээ харилсажа шадаха, «Би буряадби» гэнэн голтой үхибүүдые хүмүүжүүлхэ гол зорилго болоно.

- **Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд** (*личностные результаты*) - буряад хэлэеэ шудалха байдал бүрилдүүлжэ, эзэмдэн мэдэсэеэ шэнэ хэлэлгын байдалда зохёохыгоор хэрэглэхэ эрмэлзэл түрүүлхэ (*формирование мотивации изучения бурятского языка и стремление к самосовершенствованию путем развития у обучающихся умения творчески использовать усвоенный материал в новых речевых ситуациях*);
- **Бэеэ гуримшуулаад ябаха шадабари** (*регулятивные*) – багшатаяа хамта ажаллажа, хэшээлэйһуралсалай тодорхой зорилгонуудые табиха шадабари бүрилдүүлхэ (*в сотрудничестве с учителем ставить новые учебные цели и задачи*);

- **Оршон тойрониё шудалха шадабари** (*познавательные*) – хэлэн тухай бодомжолгонуудыг уншаха, «хэлэн» гэхэн ойлгосоюмар удхануудтайб, буряад хэлэн монгол хэлэнүүдэй бүлэдэ ородог гэхэн мэдэсээ тайлбарилха, ханамжая баталха; тодорхой байдалгаа уламжалан, үлэмжэ үрэ дүнтэй аргуудыг шэлэн абаха шадабари бүрилдүүлхэ(*осуществлять выбор наиболее эффективных способов решения задач в зависимости от конкретных условий*);
- **Харилсаха шадабари** (*коммуникативные*) – хамтын ажаябуулгада бултанай ханамжа хараадаа абан, өөрынгөө ханамжа баримталха шадабари бүрилдүүлхэ(*аргументировать свою позицию и координировать её с позициями партнёров в сотрудничестве при выработке общего мнения в совместной деятельности*).

Буряад хэлээр шадабари (*предметные*)

- **дуугархаар** (*гов.*): хэлэлгын ёһо журамсахижа, мэдэсээ бултанда ойлгуулха;
- **шагнан ойлгохоор** (*ауд.*): нүхэдэйнгөө болон багшынгаа хэлэлгэ ойлгохо, хадуун абаха (*воспринимать на слух и понимать речь учителя и одноклассников*);
- **уншалгаар** (*чит.*): уншаһан текстынгээ удха ойлгохо;
- орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга зүбөөр элирүүлхэ, тэдэнэй шүүлбэри хэжэ шадаха; холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хубинуудай хоорондохид удхын харилсаа илгаруулха; сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгүүдыг зүбөөр тайлбарилжа шадаха; үгүүлэлнүүдыг хэлэгдэхэн янзаарнь илгаруулха; үгүүлэлнүүдыг илгаруулжа шадаха;
- эрдэм мэдэсээ бодото байдалда хэрэглэжэ һураха.

Шухала шадабари ба дадалнууд.

Һурагшад 9-дэхи класс дүргэхэдээ, иимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой: ниилэлдэхэн, дахалдаһан орёо мэдүүлнүүдэй байгуулга зүбөөр элирүүлхэ, тэдэнэй шүүлбэри хэжэ шадаха; холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хубинуудай хоорондохид удхын харилсаа илгаруулха; сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгүүдыг зүбөөр тайлбарилжа шадаха; үгүүлэлнүүдыг хэлэгдэхэн янзаарнь (юрэ хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго) илгаруулжа шадаха; ямар нэгэн зохоолыг шүүмжэлхэн үгүүлэл бэлдэхэ; үгүүлэлнүүдыг найруулалайнь талаһаа илгаруулжа һураха (ниитын, уран найханай г.м.). Хүнэй болон өөрынгөө зохоолгын алдуунуудыг (бэшгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр, грамматикаар, найруулгын талаар) оложо һураха; уран зохоолой хэм гүйсэд баримталжа һураха.

Формы организации деятельности обучающихся: фронтальная, групповой (хоёр-хоёроороо), индивидуальная, коллективнэ (хамтын).

Формы контроля освоения обучающимися содержания курса:

1. Текущий контроль: сээжээр асуулга, бэеэ даагаад хүдэлмэри, тестнүүд
2. Промежуточный контроль: шалгалтын хүдэлмэри, диктант, тест

Описание места учебного предмета в учебном плане:

Программын ёһоор 68 час үгтэнэ – долоон хоногто 2 час (34 долоон хоног).

Бэлүүлхэ болзор ба шата – 2023/2024 хуралсалай он.

Программын удха

1. Дабталга – 8ч.

Ниигэмэй хүгжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Буряад хэлэн – буряад арадай үндэһэн хэлэн. Буряад хэлэнэй хүгжэлтын шатанууд. Буряад литературна хэлэн болон нюотаг хэлэнүүд. Холбуулал. Юрын мэдүүлэл. Дахуулал.

2.Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо – 3ч. Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо. Холболто болон холболто үгэ орёо мэдүүлэл соо.

3. Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл – 5ч.

Зүрилдэһэн, холбоһон, илгәһан ба залгәһан харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүд. Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

4. Дахалдаһан орёо мэдүүлэл – 13ч.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй шухала ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд. Нүхэсэл мэдүүлэлые шухала мэдүүлэлтэйнь холбодог холболтонууд ба холболто үгэнүүд. Нүхэсэл мэдүүлэлэй янзанууд: тайлбарилһан, элирхэйлһэн, ушарлаһан. Нүхэсэл мэдүүлэлэй байгуулгаараа ба удхаараа илгарал. Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүд. Дахалдаһан орёо мэдүүлэлые удхалан аянгалга ба тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

5. Холболтогүй орёо мэдүүлэл – 8ч.

Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондох удхын харилсаан. Холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдые удхалан аянгалга ба тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

6. Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ – 6ч. Сэхэ хэлэлгэ ба өөршэлэн хэлэлгэ. Сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлэй сэглэлтэнүүд.

7. Холилдоһон орёо мэдүүлэл – 3ч.

Холилдоһон орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо. Холилдоһон орёо мэдүүлэлэй байгуулга. Холилдоһон орёо мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

8. Хэлэлгэ – 2ч. Хэлэлгэ тухай ойлгосо. Хэлэлгын илгарал. Сэдэб.

9. Үгүүлэл/ Текст- 13ч Үгүүлэлэй байгуулга Үгүүлэлые хүсэдөөр гү, али хурьяамжалан харуулха тухай Үгүүлэл соохи мэдүүлэлэй холбоон Үгүүлэлэй янзанууд. Үгүүлэлэй янзанууд. Үгүүлэлэй стиль тухай. Албан хэрэгэй стиль. Эрдэм нуралсалай стиль. Ниитэ толилолгын стиль Портретнэ очерк. Уран найханай стиль. Бэшэгэй хэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг текстын янзанууд тухай. Түсэб. Конспект. Реферат. Тезис. Аннотаци. Рецензи.

10. 5-9-дэхи классудта үзэһэнөө дабталга – 7ч. Фонетикэ. Лексикэ. Морфологи. Синтаксис.

Календарно-тематическое планирование 9 класс

Буряад хэлээр сэдэбүүдые үзэхэ түсэблэлгэ

(68 ч)

№	Сэдэб	Саг
	1-дэхи четверть – 16 час. Дабталга	8ч.
1	Оролто хэшээл. Хэлэн тухай шухала мэдээн.	1ч.
2	8–дахи класста үзэһэнөө дабталга. Холбуулал.	1ч.
3	Мэдүүлэл.	1ч.
4	Х/Х Д-38	1ч.
5	Юрын мэдүүлэл	1ч.
6	Дахуулал.	1ч.
7	Шалгалтын хүдэлмэри	1ч.

8	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
	Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо	3ч.
9	Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо	1ч
10	Холболто болон холболто үгэ орёо мэдүүлэл соо	1ч
11	Х/Х «Хундын эдеэн – үрмэтэй табаг»	1ч.
	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	5ч.
12	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	1ч.
13	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдэй янза	1ч.
14	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
15	Шалгалтын хүдэлмэри	1ч.
16	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
	2-дохи четверть – 16 час. Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	13 ч.
17	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.
18	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.
19	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
20	Практическа хүдэлмэри	1ч.
21	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.
22	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
23	Х/Х Зохёолго бэшлгэ	1ч.
24	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.
25	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
26	Шалгалтын хүдэлмэри	1ч.
27	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
28	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.
29	Х/Х «Буряадуудай заншалта гэр байра»	1ч.
	Холболтогүй орёо мэдүүлэл	8ч.
30	Холболтогүй орёо мэдүүлэл	1ч.
31	Ниилэлдэһэн харилсаатай холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүд	1ч.
32	Дахалдаһан удхатай холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүд	1ч.
	3-дахи четверть – 20 час.	
33	Холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүднүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
34	Холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүднүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд	
35	Практическа хүдэлмэри	1ч.
36	Шалгалтын хүдэлмэри	1ч.

37	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
	Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэл	6ч.
38	Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ	1ч.
39	Сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1ч.
40	Х/Х «Сагаан һарын найр» (проект)	1ч.
41	Практическа хүдэлмэри	1ч.
42	Шалгалтын хүдэлмэри	1ч.
43	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	3ч.
44	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	1ч.
45	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	1ч.
46	Х/Х Ц. Сампилов «Талын дуран» (зохёолго)	1ч.
	Хэлэлгэ	2ч.
47	Хэлэлгэ тухай ойлгосо. Сэдэб	1ч.
48	Хэлэлгын илгарал	1ч.
	Үгүүлэл/Текст	13ч.
49	Үгүүлэлэй байгуулга	1 ч.
50	Үгүүлэлые хүсэдөөр гү, али хурямжалан харуулха тухай	1 ч.
51	Үгүүлэл соохи мэдүүлэлэй холбоон	1 ч.
52	Үгүүлэлэй янзанууд. Домоглоһон үгүүлэл.	1 ч.
	4-дэхи четверть – 16 час.	
53	Зураглаһан ба бодомжолһон үгүүлэлнүүд	1 ч.
54	Үгүүлэлэй стиль тухай. Албан хэрэгэй стиль. Эрдэм һуралсалай стиль.	1 ч.
55	Ниитэ толилолгын стиль	1 ч.
56	Портретнэ очерк	1ч.
57	Уран һайханай стиль.	1 ч.
58	Бэшэгэй хэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг текстын янзанууд тухай. Түсэб	1ч.
59	Конспект. Реферат. Тезис.	1ч
60	Аннотаци. Рецензи.	1ч.
61	Х/Х Д-184 (оршуулга)	1 ч.
	5-9-дэхи классудта үзэһэнөө дабталга	7ч.
62	Фонетикэ	1ч.
63	Лексикэ	1ч.
64	Морфологи	1ч.

65	Синтаксис	1ч.
66	Холбоо хэлэлгэ хугжөөлгэ. Дэлгэрэнгы найруулга	1ч.
67	Шалгалтын хүдэлмэри.	1ч.
68	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1ч.
	Бүхыдөө	68

Нуралсалай методическа хангалга

1. «Буряад хэлэн» В.Д.Патаева, О-Х.Н.Нанзанова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2018 он.
2. «Буряад хэлээр диктантнуудай суглуулбари» 5-9-дэхи классууд, Ц.Б. Бадмацыренова, Ц.В. Лубсанова, М.Б. Мункуева, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2021он.
3. «Буряад хэлээр тестнүүд» С.Г. Будаин, Ж.Д. Жамбуева, Я.Ц. Ивахинова, Ц.В. Лубсанова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2006он.
4. «Тестын даабаринуудай суглуулбари» Э.О. Цыренова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2011он.
5. «Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ», Ц.Б. Цыренова, Б.Б. Жалсанов Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2007он.
6. «Эхэ хэлэн» буряад хэлэнэй сахим нураха бэшэг.

Интернет онол арга:

<http://www.edu.ru> – Федеральный портал «Российское образование».

<http://www.edu03.ru/>-Министерство образования и науки РБ

<http://www.buryadxelen.org>

<http://www.nomoihan.org>

<http://www.ict/edu.ru/>- Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».

<http://www.Kpmo.iv-edu.ru/>– Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.

<http://fcior.edu.ru/>- Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.

<http://www.rikuo.ru/>– Сайт республиканского института кадров управления и образования.